

A. D.
DISSERTATIO
HISTORICO-PHILOLOGICA
De

LINGVIS
IGNEIS,

Quam

Christi Redemptoris auxilio nixus,
Ex suffragio Amplissima Facultatis Philo-
sophicae in Illustri ad Auram Athenaeo,

PRÆSIDE

ISAACO BJÖRNKJUNDI

Hactenus L. L. Orient. jam vero de-
sign. S. Theol. Professore Ord.

Pro

Summis in Philosophia Honoribus
Publice disquisitioni submittes

MICHAEL WANONIUS

Sat acundus,

Die, si Deo videbitur, 31. Maji An.
MDCCLXXXV.

Loco horisque solitis.

ABOÆ, exc. Joh. Kiämpe R. Ac. Typ.

Generose atque Nobilissime v. s. r.,

**D^N. SIMON
LINDHEIM,**

Regii regniqve in Fenningia Dica-
sterii supremi ADSESSOR Consultis-
sime, Æqvissime,
MÆCENAS BENIGNISSIME.

Consultissime variarumque

D^N. GABRIEL

In Supremo per Magnum Ducatum
**SCALIS VICA-
PATRONE**

G*Ratiam VESTRAM, DECORA & OR-
bisce lucubrationibus aucupaturus,
or. Ad magna enim quadis naturalis
cum & risum contemntes & dix tantè
Vana proinde me spe lactarem & anguil-
sarer fore, ut chartaceum hocce munu-
rede valeat, qui non nisi volumina ingeni-
splendore verborum nitentia & copia re-
sum reputans, haud procul absuit, quis*

Nobilissime atque Amplissime V.R,

**D^N. JOHANNES
LAGERFLYCHT,**

**Dicafterii Aboënsis ADVOCATE
FISCALIS Gravissime,**

PATRONE PROPENSISISIME.

rerum Peritissime VIR

KEKONI,

**Finlandiæ Judicio ADVOCATE FI-
RIE Dexterrime,
CERTISSIME.**

*NAMENTA Ordinis Juridici, exiguis
ne incurram in succensionem, valde vere-
quodam ferimini instinctu, exilia per jo-
facientes, quanti elephas Indus culicem.
lam, ut ajunt, cauda tenerem, si suspi-
sculum semet VOBIS probare commenda-
osissime confecta & politissime limata,
rum referta, adpicere soletis. Hæc me-
opellam hanc nunquam splendidissima VE-
STRA*

STRATA limina salutare, medium nomen
VESTRATA amplissima pro se ferre jussissem.
Contra vero obtulerunt se mihi magna illa
et imeroque innumera beneficia, quibus o-
mnium meam paternam jam diu maerentis.
Hec scilicet in luce collocari volunt, me jux-
ta spe favoris VESTRI consolantur. Cum
autem sint tanta, ut nec angusta eadem
capiat pagella, nec facultas mihi suppe-
rat digno verborum encomio ea predicandis;
satius vicissim duxi affectu grati ani-
mi fervente illa aestimare, quam trivialis
& proletario stilo hic evulgare. Ad hoc
interim me animadverti ad ea etatem
laudibus iisque immortalibus extollenda
obstrictum, ut hoc officio neglecto, jure a
pietate ceaserer remotissimus. Si itaque,
MÆCENAS Incomparabilis & PATRONI
Optimi, hunc qualiscunque ingenii factum,
monumentum meritorum VESTRO-
RUM publicum exstare jussero, nolite ex-
candescere; sed prolixissimam voluntatem
meam pro facto reputate, meque in por-
tu favoris VESTRI navigare patimini.
De cetero summis, dum vivo, a Deo im-
mortalis.

in reali contendam precibus, dignetur **VS,**
MACENAS, VOSq, PATRONI, diu inter-
ris saluti feliceque prestare, tandemque
gloria in concilio cœlesti beare. Huius
voti convinci damnarique ex animo cupio,
ad cineres usque mansurus,

Nobilissimarum & Consultissimarum
VESTRARUM AMPLITUDINUM

Cultor humillimus

Michaël Wanonius.

Speſtabili atque Prudentiſſimo VIRO
Dn. DANIELI FONSELL,
Prætori Territoriali in Wehmo Per-
vigili.

Speſtabili atque Prudentiſſimo VIRO
Dn. HENRICO RUNGEEN,
Civi & Mercatori Aboëniſi Laudatiſ-
ſimo, olim Nutritio ſuo Hono-
ratiffimo.

Speſtabili atque Prudentiſſimo VIRO
Dn. MATTHIÆ RUNGEEN,
Civi & Mercatori Aboeniſi Laudatiſ-
ſimo.

EVERGETIS & FAUTORIBUS
ſuis multis nominibus Honorandis.

IN teſſeram græti animi hanc opellam
dat, dicat, dedicat

A. & R.

בגבורת השמי

PROLOGUS.

GRato recolentes animo
prærogativas ecclesiæ
prorsus singulares, em-
phatica verba Davidis
silentio transire nequimus: (a)
נכבדות מדבר בך עיר האלהים
gloriosa prædicantur in te, ci-
vitas Dei, sela. Nam Deus noster
in secula benedictus non tantum
πάλυμερως καὶ πολυτρόπως locutus est o-
lim patribus per Prophetas, ut ait A-
postolus (β): verum etiam di-
versis temporibus ipse se coram
quasi, variis modis & in sensus

A

in-

incurrentibus figuris, spectandura
 stitit. Ego impræsentiarum o-
 mnes ceteras Θεοφανείας præteritu-
 rus, unicam duntaxat, qua inde
 ab origine mundi nihil evenit mi-
 rabilius, evolvendam suscepi:
 illam puta, qua, gliscente Novi
 Testamenti ecclesia, Spiritus San-
 ctus in igneis linguis super Apo-
 stolos est effusus. Scilicet speci-
 men Academicum a Patronis,
 quibus studia erant probanda, de-
 nuo edere jussus, in spatiosissimo
 Philologiæ campo tenues ingenii
 vires experiri decrevi: ibi vero
 tanta materiarum copia se mihi
 dedit obviam, ut vix perspicerem,
 quæ præ aliis esset seligenda. Nam
 cedro dignum semper ratus sum
 πολυθρύλλητον illud Rabbinorum;
 מִן לַתּוֹרָה אֵשׁוּרָה מִן
 שְׁמַן הַיַּיִן אֵשׁוּרָה מִן
 תְּלוּיֵי אֵשׁוּרָה מִן
 — non est in lege (Scriptura Sa-
 cra) vel littera una, a qua non mon-

res magni (doctrinarum) depende-
 ant, quod calculo suo adprobat
 pater Græcus facundissimus, εἰδὲ,
 inquit, (γ) συλλαβῆ, εἰδὲ κεραία
 μία, ἐγκειμένη παρὰ τῆ γραφῆ, ἢ μὴ
 πολὺς ἐναπέκειται ἡσυχῆς ἐν τῷ βίθῃ.
 Cum aqua, ut ajunt, in hac re
 mihi ita hæreret, succurrit paulo
 post adfore tempus illud jucun-
 dissimum, quo ecclesia pia vene-
 ratione & devotis meditationibus
 quotannis recolit effusionis Spiritus
 Sancti mysterium. Hoc
 perpendens, ne solus delitescere
 viderer, ita operam collocando
 tempori servire constitui, ut ar-
 gumentum sacris solennibus,
 propediem, Deo volente, futuris,
 maxime congruens, pro virili
 diligentissime perscrutarer. Non
 equidem sum nescius, quam ar-
 duum meisque impar humeris
 moliar negotium. Tanta enim
 gravitas est materie, ut vel sum-

nis ingeniis negotium facessere
 possit: immo jam dudum lon-
 gum tum Theologorum tum Phi-
 lologorum ordinem in sententia-
 rum divortia rapuerit. Vicissim,
 si meas exploraturus vires in me
 descendam, eas huic tanto oneri
 pares neutiquam deprehendo,
 quin potius ingenue fateor veri-
 verbium illud Hebræorum, *הגמלים
 לא יוכלון לשאת נשאת הגמלים*
*formicæ non possunt ferre onus came-
 lorum*, de me usurpari posse. Ac-
 cedit, quod valetudine pressus,
 tempus amiserim. Ne tamen
 provinciam delerens a cæpto re-
 silirem, fecit elegans hocce Phi-
 losophi monitum: *hoc ab homine ex-
 igitur, ut prosit hominibus, si fieri
 potest, multis; sin minus, paucis;
 si minus, proximis; si minus, sibi.*
 (1) Quod & mihi dictum esse ra-
 tus, tentabo aliqua, & faciam pau-
 cula. (2) Alii offerant ampliora,
 ego

ego farre & fiscella religiosus ero :
 & cum thura non suppetant, cæ-
 spitem & molam : falsam ad aram
 deponam. Interim ductum affla-
 tumque tuum, Sanctissime Spiri-
 tus, benigniorem supplicem imploro
 isto hymni ecclesiastici : *Flecte,*
quod est rigidum, Fove, quod est fri-
gidum, Rege, quod est devium. fiat!

(α) *Psalm. 87. 3.* (β) *Hebr. I. 1.*
 (γ) *Chrysof. Homil. 21. in Gen. Tom.*
I. pag. 141. (δ) *Senec. libr. de Otio*
Sapientis. (ε) *Verba sunt Tb. Reinesii*
in Var. Lect. Epil. ad Lect. pag. 694.

§. I.

Capienda videntur nobis prim-
 ordia opusculi hujus ab i-
 plo tempore, quo mirificum hoc-
 ce prodigium acciderit. Hoc hi-
 storicus noster his exprimit ver-
 bis: ἐν τῷ συμπληροῦσαι τὴν ἡμέραν τῆς
 πεντηκοστῆς, quæ ab interpretibus
 non uno transferuntur modo.

Non-

Nonnulli phrasin ἐν τῷ συμπληρῶ·
 θαι volunt expositam per μετὰ τὸ
 συμπληρῶ θῆναι, quasi dies quinquagesimus jam completus atque
 transactus fuisset. Placet hic sensus cum primis Lightfooto, (a) nec
 non Ludovico Cappello. (b) Uterque enim contendit, Pentecosten
 Judæorum præteriisse, & miraculum hoc die proximo contigisse.
 Sed his repugnat particula ἐν, quæ tempus ad finem quidem
 vergens, instans tamen adhuc, intert: verbum insimul συμπληρῶ·
 θαι, quod id sibi non vult, ut ipsa Pentecoste censeatur absolute
 completa, quin potius indicat eandem advenisse, & jam nunc
 instare. Eam vero esse hujus vocis notionem, liquet ex Luc.
 9. 51. ubi hæc eadem phrasis integra adhibetur de tempore, quo
 Sospitator noster benemerentissimus, ex decreto Sacro-sanctæ
Tri-

Trinitatis, rebus humanis jam jam erat eripiendus, & ad dextram majestatis evehendus. Quis vero putabit tempus, huic receptioni in consilio divino præstitutum, prætervolasse, & non potius ultimam ejus particulam, qua opus redemptionis omnino erat perficiendum, jam adfore? Ex abundantia & majoris reboris ergo liceat quoque illud addere: verbum *πλήθειαι*, ejusdem cum *συμπλήθειαι* thematis & significatus, usurpatur Luc. 2. bis, versibus videlicet 21 & 22, quasi de tempore exacto, nihil tamen minus illic intenditur, quam absoluta subjectorum, diei nim. a nato infante octavi, qui circumcisioni erat præscriptus Gen. 17. & tricesimi quarti a partu filii, qui purificationi erat destinatus Lev. 12. completio; sed eorundem duntaxat significatur adventus.

Alio-

Alioquin leges modo citatæ nunquam intelligi poterunt. Vulgatus & qui eum sequuntur, pro singulari *ἡμέραν* malunt legere *ἡμέρας* in plurali, ac proinde talem subornant versionem; cum compleverentur dies Pentecostes; a qua Syra & Arabica nihil recedunt. Ne vero omni auctoritate hæc lectio videatur spoliata, provocat Druſius (c) ad præſcos codices; eandemque cum ipſo inflat tibiam Scaliger (d) urgens, Patres omnes in plurali legiſſe numero, eaque de cauſſa, ut ea lectio cluat genuina ſuaſor & auctor vult eſſe omnibus. Grotius ſpecioſas hujus lectioſis adfert rationes (e) ſic ſcriptitans: *optime & Syrus & Latinus hic legere πᾶς ἡμέρας. Agitur enim non de una die, ſed de toto dierum ambitu. Et familiare eſt Hebrais id loquendi genus. Sic ἐπληρώθησαν αἱ ἡμέραι habemus Gen. 25, 24. Lev. 12, 4. & pro eodem ἐπλήθη*

Ἡμέρα ἡμέρη Luc. 2. 21. Πεντηκοστή Mel-
 lenissis vocatur non semper dies ulti-
 ma, sed sepe totum illud tempus die-
 rum quinquaginta a Paschate, *חמשה עשר*
Hebræis. Quam frustra vero sint,
 Patrum universorum prætenden-
 do auctoritatem, vel Chrylosto-
 mi & Augustini exemplum o-
 stendit, quorum uterque nume-
 rum servat singularem; alii vero
 qui eundem migrarunt, ratio-
 nem temporis præteriti, tanquam
 ex multis articulis compositi, ha-
 buisse censendi sunt: quo sensu
 numerus pluralis ad explicatio-
 nem phrasios haud difficulter ad-
 mitti potest. De lectione vero
 rotunde pronunciat Valla (f): *Com-
 pl. retur legendum est: nam dies nu-
 meri est singularis. --- Unus enim
 est dies Pentecostes i. e. quinquagesi-
 mus, non plures: neque a Paschate us-
 que ad quinquaginta dies vocatur Pen-
 tecoste, sed ultima dies ex quinquagin-*

τα. Gravissime hac super re scribit Joh. Wandalinus (v): *utrum hic, ἡμέρας in plurali cum Syro & Arabe legas, an ἡμέραν in singulari cum Chrysofomo & plurimis codicibus, quos Lutherus, Beza, Diodati & alii sequuntur, nihil prorsus refert. Si ἡμέρας leges, intelligi poterit tota illa periodus 50 dierum, cujus clausula seu ultima dies tum advenerat. Inepta autem est Scaligeri ratio, propter quam alteram lectionem (ἡμέραν) rejicit, nempe, quod si ἡμέρα τῆς πεντηκοστῆς pro solenni sexta Sivan lumi debeat, non possit dici συμπληρωθῆναι, nisi postquam praterit. Nam quod ille etiam dies dicatur stilo scripture συμπληρωθῆναι, qui non praterit, sed vel advenit, vel instat saltem, supra cap. 3. luculenter ostendimus. Ex dictis liquido constat, lectionem, quam defendimus, esse germanam & recte reddi: cum completeretur dies Pentecostes. Dies ille dictus est*

πεντηκοστή, quum quinquagesimus
 sit a secundo die Paschatis. Hoc
 nomen non occidentales tantum
 servarunt versiones, verum & Sy-
 ra ac Æthiopica. Hinc & præcul
 dubio ortum traxit tum Germ.
 Pfingst / tum Suecorum Pिंगest /
 sicut & nomen Pentost reperitur
 in lege Westrogothica, teste Pe-
 tro Dukmanno (b) Subaudiendum
 vero est hic *ἡμέρα* potius quam *ἑορτή*;
 quia rei ipsi adversatur, ut di-
 cit Wolfius (i), *ἑορτήν πεντηκοστήν* ap-
 pellare festum, quod 50 die celebra-
 tur. In altera vero ellipsi (*ἡμέρα*)
 si quid insolens est, id usus vocis re-
 ceptus, ut alias fit, aboluisse merito
 existimatur. Hoc festum ab He-
 bræis variis alioquin insignitum
 est nominibus: dicitur enim
 חג המצות solennitas messis (k) quia
 messis tritici imminebat tum: (l)
 חג הבכורים dies primitiarum;
 (m) quia tunc offerebant Deo pri-

primitias fructuum suorum: חג
 שבועות festum hebdomadam (n)
 quoniam continuo ordine se-
 ptem hebdomades a 2da feria Pa-
 schatis ad Pentecosten inclusive
 supputandæ erant. (o) Verum ne
 nimium diffundamur, alias hic
 quæstiones mittimus.

(a) *Hor. Hebr. in Acta* p. 20. (b) in
Emuzioni n. 22. 23. (c) in *Comment. ad*
b. l. (d) in *Canonib. 1/agog. libr. 3.*
p. 217. (e) in *Comment. ad b. l.* (f) in
Comment. ad b. l. (g) in *Diatriba*
Hist. Theol. contra Wilb. Lingium c.
6. p. 323. syntagmatis Dissert. Grevi-
ani. (h) *Antiqu. Eccles. p. 137.* (i) in
Curis Philolog. & Crit. in Actus (k)
Exod. 23. 16. (l) vide *Exod. 34. 22.*
 (m) *Num. 28. 26* (n) *Deut. 15. 10.* (o)
Lev. 23. 15. 16.

§. II.

Postquam de tempore nonni-
 hil dictum est, jam id in pri-
 mis

mis notandum occurrit, quod miraculum hoc Deus in illustrissimo orbis loco, media Hierosolymorum urbe conspicuum reddiderit. Quam rem Lucas Act. 2 enarraturus, hæc habet: ἦσαν ἄπο τῆς ἐπισημαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, vel conjunctim, quemadmodum quidam codices legunt, ἐπιπαυτοί. Significatio τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ hic maxime est attendenda. Syrus & Suidas existimant illud denotare tempus, & valere οὐδ', *simul* vel *eodem tempore*, quæ significatio occurrit 2. Sam. 2. 13. & Act. 3. 1. nisi ἐπιπαυτοί cum Millio (p) velis referre ad calcem capitis proximi præcedentis. Hic loci autem quam sit incongruens, facile quivis animadvertit. Alii voce ἐπιπαυτοί *finem* intendi malunt, ut sensus sit, eos non tantum uno in loco fuisse, verum etiam animos ad unam eandemque rem habuisse intentos. Sed hic animo-
 rum

rum consensus significatur voce *ἐπισημαδὶς*, in cuius locum Vulgatus perperam suffecit *ἐμαδὶς*, quod usurpatur etiam de iis, qui ad eundem scopum non tendunt (q). Veritate itaque nituntur, qui phrasin hanc de loco interpretantur, ac suppleta ellipsi vocabulo *χαρίων*, ita verba allata reddunt: *erant omnes unanimiter in eodem loco*. Ob-
 tinet hic significatus apud Polybium ubique; ut pag. 115. 323. 569. & 730. sæpius etiam in Novo Test. Matth. 22. 34. Luc. 17. 35. Act. I. 15. 2. 44. 4. 26. 1. Cor. II. 20. 14. 23 nec non in Vet. Test. Jos. 9. 2. Jud. 6. 33. 19. 6. Psal. 2. 2. 10. 23. quod observat Raphelius (r). Jam vero, quo explanatius hic ipse definiatur locus, retroferemus pedem ad Actor. cap. I. vers. 13 ubi historicus noster dicit eundem fuisse *ὑπερώϊον*. Hanc vocem Douglæus (s) con-
 fla.

flari existimat ex præpositione ὑπὲρ
 & nomine ὠόν, οὐνιτι, eumque
 illa indicari locum, in quo co-
 lumbæ ova ponere soleant. Insul-
 sa vero hæc est derivatio, & ine-
 prior adhuc ejus ad rem applicatio.
 Basnagius vicissim (r) & Lexico-
 graphi tantum non omnes vocem
 eandem componere malunt ex
 particula modo nominata & no-
 mine ὠόν, quod Spartanorum lin-
 gua domicilium seu habitationem
 designet. Facit cum his Eustathi-
 us, (u) ajens ὑπὲρ ὠόν idem valere
 quod ὑπερκειμενον δίκην. Attamen,
 cum nos fugiat, unde ἰὼτα illud
 subscriptum sit repetendum, ægre
 hæc se nobis probat derivatio. Ma-
 gis arridet nobis sententia Cl. Joh.
 Christoph. Wolfii, qui (r) Lam-
 berti Bos rationes secutus, statu-
 it hoc vocabulum esse contractum
 ex ὑπερῶιον, nihilque aliud denota-
 re quam superum seu superius, a-
 deo.

deoque duas posteriores ejus syllabas esse tantummodo terminationem adjectivi nominalis: quale quid etiam cernere licet in *παραῶν*, derivativo a *πατήρ*. Huic suo asserto robur conciliat ex versione LXX. interpretum, qui verba Ezechielis (γ) *הלשבות העליונה* ita reddiderunt: *οἱ περίπατοι οἱ ὑπερώοι*. & ex Luciano, qui (ε) *οἰκημα ὑπερώων* dixit. Ex quibus conficit, *οἰκημα* semper subaudiri, quoties *ὑπερώων* in genere neutro occurrat. Sed hæc de natalibus vocis sufficient. Patet interim ex jam dictis, *ὑπερώων* illud ἔ *ἦσαν κατὰ μείνοντες*, fuisse contignationem domus alicujus superiorem, in quam scalis erat ascendendum, & quæ Hebræis *עליונה* dicebatur. (α) Utrum verò hæc domus fuerit privata, an conclave quoddam templi, disceptatur. Ludovicus de Dieu totus in eo est, ut

ut asseveret Spiritum Sanctum fuisse effusum in conclavi ipsius templi: sic enim, referente Vi-
 tringa (B) alicubi scribit: *Præstat ipsum templum intelligere ex collatione Luc. 24. 53. ubi dicitur, ἵσταν διακονοῦντες ἐν τοῖς ἱεροῖς ἕσαντ περπε-
 tuo in templo, ut hic ἵσταν κατὰ μείον-
 ῖς commorabantur; que ut eadem sunt, ita nunquam conciliabis, si a-
 libi quam in templo manserunt, &c,*
 Ab iisdem stat partibus cum Clop-
 penburgio Fesselius. (γ) Validissi-
 me vero eos perstringit Marcki-
 us, (δ) argumenta eorum explo-
 dens. Cum primis illud a Lucæ
 testimonio petatum non conclu-
 dit, discipulos jugiter mansisse in
 ipso templo, sed tantum illos ibi
 fuisse frequentissimos, & statis
 precum horis cultum divinum
 non intermisisse. conf. Act. 2. 46.
 & 3. 1. Maxime quum credibile
 sit, Apostolos intra januas occlu-
 sas

las mustitantes, atque ob metum
 Judæorum ne vel hiscere auden-
 tes, non potuisse conclave quod-
 dam templi in locum conventus
 eligere; nec præfectos templi fu-
 isse id passuros. In eorum itaque
 sententia potius acquiescimus,
 qui domum hanc fuisse privatam
 affirmant, quorum in numero
 est Vitringa, (r) Pearsonus, (s) &
 Jos. Mede. (n) Cujus vero hæc tue-
 rit domus, non liquidum est pro-
 nunciare. Nicephorus (g) con-
 jicit eam fuisse Mariæ, matris
 Johannis Evangelistæ. Alii ædem
 Josephi Arimathæi, Nicodemi,
 aut alius *κρονίου αθηνης*. Plerique *α-
 ναθαιου* illud, in quo Christus edit
 ultimum Pascha. Communis in-
 terim Doctõrum est sententia, ait
 Dietericus (i), *fuisse cœnaculum illud
 circa medium montis Sion situm, un-
 de & cœnaculum Sion nominant, id-
 que illud ipsum, in quo Christus, post*

comestionem agni Paschalis, sacramentum Cene instituerit, Matth. 26. Luc. 22. Joh. 19. discipulis item post resurrectionem bina vice apparuerit Joh. 20. Eodem in loco Helenam Imperatricem amplissimum templum exstruxisse, inque postico ejusdem cœnaculum hoc circumclusisse referunt. Ædificatum autem postea eo Franciscanorum monasterium, e quo Turce anno Christi 1561. palatium sibi confecerunt, locumque hunc in tanta habent veneratione, ut non nisi discalceati eum intrent. Hæc ille. Sed ἀνώγειον vi etymi sui designat locum quemvis paullo editiorem; ὑπερώιον vero partem domus superiorum. Potuerunt ἀνώγειον esse accommoda ad convivium, cœtus & cœnas, non minus ac Romanorum triclinia: in ὑπερώιis autem soliti sunt convenire Judæorum magistri ad tractanda negotia, eruditionem & religionem spectan-

ria. (u) Sic Pearsonus (λ) solemne fuisse Judæis, ut sua haberent ὑπερώα sacris dedicata usibus, asseverat, fultus exemplo Danielis & Saræ, quorum ille ter in dies legitur ascendisse εἰς τὸ ὑπερώον. (u) Hæc autem triduum ἐν τῷ ὑπερώῳ orasse. (.) Adstipulatur huic Lightfootus (ξ) & Joh. Gregorius (o) per ὑπερώον conclave oratorium intelligi. Verum missam hanc controversiam facimus.

(p) ad b. l. (q) vid. l. Par. 10. 6. & Job. 34. 15. (r) in Notis Polyb. p. 300. (s) in Analectis N. T. p. 66. (t) in Exercitat. Historico-Criticis p. 348. (u) ad Odyss. k. p. 14. 0. (x) in Curis Philol. & Crit. ad Act. c. 1, (y) cap. 42. s. (z) in Asino p. 107. (α) confer, si placet, 2. Sam. 18. 33. (β) in Synagoga Vet. p. 153. (γ) in advers. libr. 1. c. 9. §. 3. (δ) in Exercitat. Scriptur. p. 580. seqq. (ε) l. c. (ζ) in Lect. ad Acta p. 30. (η) in Operibus pag. 322. (θ)
Hist.

H. R. Eccles. libr. 2. c. 1. (i) in *Analyti-
 tyfi Evangel. Part. 2. p. 291. (x) con-
 ferfis Erasmi. ad b. l. & Lightfooti-
 Harmon. & Chronic. N. T. p. 79 nec-
 non ejusdem Horas Hebr. in Act. p.
 21. (λ) l. c. p. 31. (u) Dan. 6. 10. (v)
 Tob. 3. 10. (ξ) in Horis Hebr. l. c. (o)
 in *Observ. SAERIS cap. 3.**

§. III.

Atque pensitatis jam quomodo-
 cunque circumstantiis tem-
 poris & loci, considerationi ipsi-
 us miraculi imminemus; paucis
 interea de flatu isto vehementi,
 qui illud instar prodromi sive præ-
 conis antecessit, dicturi. De hoc
 ita loquitur Lucas: καὶ ἐγενεῖσθαι φ-
 ῶν ἄκτῃ ἀραγῆ ἤχη ὡσπερ ψρομέ-
 νης πνευσι βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον
 τὸν οἶκον ὃ ἦσαν καθήμενοι. & factus
 est subito de cælo sonus, ut vertit
 Augustinus (π), quasi ferretur fla-
 tus vehemens: vel, ut alii vulgatum
 secu-

secuti habent, *tanquam advenien-*
sis spiritus vehementis, sive violen-
sis, & replevit totam domum, ubi
erant sedentes, i. e. habitantes: sic
 enim *καθήμεαι* Græcorum, & *דוש*
 Hebræorum sæpe usurpantur. Spi-
 ritum pro vento seu flatu posuit
 etiam Virgilius (ε): quemad-
 modum *πνοήν* quoque & *πνεύμα* es-
 se synonyma ostendit Raphelius
 (τ) ex Arriano de Exped. Ale-
 xand. 7. 22. 4. ubi mentio fit pri-
 mo *πνεύματ' ὁ Βλαίς*, deinde vero
ἡς πνοῆς. Mavult tamen Beza
 hic loci distinguere inter *πνεύμα*
 & *πνοήν*, tanquam inter symboli
 significatum & ipsum symbolum.
 Afferit quidem Lightfootus (τ)
 hunc sonum fuisse sine vento:
 linguas pariter igneas, sine igne.
 Nec nos naturalem hic fuisse ven-
 tum instamus; quin tamen fuerit
 οὐαίπια eius analogia, nulli du-
 bitamus. Scil. *hic ventus non e-*
rupit

*rupis e cavernis terra, sed caelitus a
 throno gloriae est demissus, ut loqui-
 tur immortale Fenningiae nostrae
 decus, Joh. Gezelius junior A-
 boënsium Episcopus, (C)* quo,
 nempe, ecclesia Christiana in-
 itiaretur simili ratione atque
 ecclesia Judaica, & Pentecoste
 N. Testamenti accederet ad simi-
 litudinem quandam Pentecostes
 Judaeorum, qua lata est lex inter
 fremitus tonitruum, fulgura &
 clangores buccinae: immo ut ex-
 citarentur fideles ad Spiritum
 Sanctum devote excipiendum,
 & Judaei commoverentur ad pro-
 deundum in admirandam hanc
 scenam. Ratam facit assertionem
 nostram, quod Deus etiam ali-
 as vento sit usus indice adventus
 sui (P): sicut dicitur *volare v*
וּפָרַח אֲנִי עַל פְּנֵי הַרוּחַ (x)
Vehemens hic ventus, & sonus
*sine dubio magnus, implevit to-
 tam domum, ubi erat concio fi-
 delium*

delium; non absimili modo, ac templum olim Deo præsentente repletum est ἰσχυρῶς fumo (ψ) i. e. nube, qualis apparuit in dedicatione templi (ω) & tabernaculi (α). Potissimum autem hæc impletio domus referenda ad ἡχώ, quippe quod nomen univertum regit comma, & cui vocabulum πικρὸν, seu syncategorema rem fusius illustrans, annectitur. Et quamquam hic sonus cum vento conjunctus præter conclave Apostolorum, aliam domum nullam peculiari ratione replevisse videtur, quum evidentior signi determinatio eo tantum pertineret, ubi miraculosus præsentiae divinæ effectus erat edendus: nihilominus commotionem aëris & fremitum istum latius per urbem auditum esse putamus. Idem docet Heinsius (b) sequentibus: καὶ ἰσχυρῶς ἀφ' ἑαυτῆς ἐκ τῆς ἡρώδης ἡχώ, ἔφασκεν

φασκεν

factus est repente de caelo Sonus. Quod
 sive de sono aliquo, sive voce caelitus
 data exhibitae accipias, edito hoc
 sive sono sive voce convenerunt pluri-
 mi ac stupuerunt, qui cum venissent,
 sua quisque lingua differentes audi-
 verunt. Occasione ergo soni, sine du-
 bio miraculosi, de quo dicebamus,
 conuenisse ad linguarum, de quo agi-
 tur, miraculum videntur. Existimo au-
 tem, si (quod omnino videtur) illud ye-
 rouéus Φωνῆς eo referendum sit, quo di-
 xi, וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים וְיָרָם וְיָרָם seu vocis filiam, b.
 e. vocem certam, e caelo pariter cum
 rebementi flatu editam, intelligi. Un-
 de Job. 12. cum eo modo diceretur
 caelitus: καὶ ἐδόξασεν, καὶ οὐκ ἐδόξα-
 σεν, alii tonitru factum, alii Ange-
 lum locutum dicebant; quod ut hic
 flatus, ita ibi tonitru conjungeretur.
 Verum ubi sonum hunc ad וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים
 וְיָרָם referendum dicit, non audiē-
 dum existimāus, quum vel Judæis
 ipsis testib⁹ וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים וְיָרָם per articu-
 latum

tū sonum semper fieri debuerit, qualis hic desideratur, ubi ἡχοῦ non potest aliud, quam vehementiorem tantum aëris motum designare. Alioquin nomine ἡχοῦ significant Judæorum magistri certam oraculi speciem, voce cœlitus factam, quam loco prophetiæ tempore secundi templi viguisse perhibent. Lucas quidem v. 6. Φωνῆς meminuit: verum Φωνῆ non semper ubique significat *vocem* articulatam; sed etiam aliquando *famam* de re gesta divulgatam: (c) sæpe etiam *sonum* quemcunque. (d) Significationem primam, cujus nulla in textu apparent vestigia, hic admittere nequimus. Ἄτοπος est quoque secunda, quam Beza & Grotius hic urgent; quia fama per amplissimam urbem uno quasi ictu ad aures omnium vix pervenire potuit: nec verisimile est,

in-

integram ferme urbem rumore ἀ-
 δεσπότηω adeo fuisse commotam,
 ut e vestigio properarent ad u-
 nicam illam domum. Potuit ve-
 ro contra vehementia venti, so-
 niqve fragor adeo illos percelle-
 re, ut attoniti tanto repente con-
 fluerent numero. Unde & con-
 cursus ille emphatica signatur di-
 ctione: συνήλθε τὸ πλῆθος καὶ συι-
 χυθη. Nulla ergo æque se hic
 loci commendat significatio, ac
 ea, quam tertio nominavimus
 loco: eo enim & demonstrati-
 vum pronomen ταύτης nos ducit.
 Bene proin fecit Syrus, qui u-
 tramque vocem ἤχος & Φωνὴ ἄβρ
 i. e. sonitum reddidit, a quo b.
 Lutherus, & vulgatus, si sentum
 spectes, nihil recedunt.

(π) *Libr. de Orig. Anim ad Re-*
natum I. (ρ) *Æneid. libr. 12. v. 265.*

(σ) *l. c.* (τ) *Hor. Hebr. p. 22.* (υ)
in Opere Biblico eoque decumano. (χ)

I. Reg.

1. Reg. 10. 11. 12. (χ) Psal. 18. 11. (ψ)
 Ps. 6. 4. (ω) 1. Reg. 8. 10. (α) Ex.
 40. 34 (b) vid. Dissert. Joh. Henr.
 Haner de Bath. Kol. (c) ut Gen. 45.
 16. Jer. 4. 15. 50. 46. ad que loca
 did. LXX, interpretes (d) Matth. 24.
 31. Ap. 6. 1.

§. IV.

EXcipit nos jam ipsum miracu-
 lum, his depictum verbis:
 καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλώσ-
 σαι ὡσὶ πῦρος, ἐκάθησε τε ἐφ' ἕνα ἕκα-
 στὸν αὐτῶν. quæ Ben. Arias Mon-
 tanus Hispalensis ita vertit; *Et vi-
 se sunt illis dispersitæ linguæ tanquam
 ignis: seditque supra unumquemque
 eorum.* Hic per singula, quæ the-
 ma nostrum in lucem quadante-
 nus proferunt, ire juvat. Pri-
 mum vero phrasis, ὠφθησαν αὐ-
 τοῖς gravi laborare difficultate, vi-
 detur. Respicit autem relativum,
 αὐτοῖς vocabulum ἅπαντες, quod
 exstat in versu hujus capituli pri-
 mo.

mo. Per ἄπεντα nonnulli intelligunt Apostolos, cum in vertu capitis proxime præcedentis ultimo τῶν ἑδρα, & Matthiæ, in numerum eorum adsciti, fiat mentio: nec aliis nisi Apostolis munus docendi omnes gentes sit demandatum: adeoque illis solum donum hoc linguarum collatum opinantur. Provocant hi in majorem rei fidem ad codices, in quibus verba ita jacent: ἦσαν ἄπεντα ἄποστολοι ἱεροσολίμων ἐπὶ τὸ αὐτό. Eminent inter ceteros hujus sententiæ patronos Beza, qui infestus ita fertus in pictores: *Opinor ridicule facere eos, qui, cum hanc historiam pingunt, solent Mariam matrem Domini in medio Apostolorum collocare, nimirum ut eam etiam collegii Apostolici reginam faciant.* Alii e regione consortium hujus miraculi etiam toti choro, quo Apostoli erant stipati, vindicant

dicant. Constat autem iste chorus admodum ex centum & viginti capitibus, in quibus, præter Apostolos, erant γυναῖκες, mulieres, mater domini atque ἀδελφοὶ fratres. (e) Primipilarium inter hujas sententiæ defensores agit Lightfootus (f) hisce adductis rationibus: (1) Quod Evangelista illum proponit numerum Act. 1. 15. tanquam subiectum historiae suae. (2) Quid reliquos 108. solenni hoc die divelleret ab Apostolis, quibus baelenus adhaeserant? Act. 1. 13. 14. [3] Plerique horum, ministri constituti sunt a Christo Luc. 10. (alioqui quid factum 70. discipulis) & propterea una cum Apostolis acceperant dona miraculorum Luc. 10. 17. & Spir. Sanctum die resurrectionis Job. 20. 22. collat. cum Luc. 24. 33. 36. [4] Illustria illa dona Stephani Act. 6. 3. 8. 10. & Philippi Act. 8. 6. aliorumque, quando, aut ubi, aut quomodo in eos collata

lata sunt, si non die Pentecostes? Similiter fere ratiocinatur in Horis Hebraicis (ε). Nostrum si liceat hic interponere iudicium, existimamus posteriorem hanc sententiam non ficulneo prorsus stare talo. Tametsi enim Apostolis, tanquam futuris ecclesiae columnis, singulariter tacta sit promissio de baptismo, quem Flaminis vocant; reliqui tamen omnes cur prorsus sint a communione excludendi, nulli videmus. Arbitramur ergo promissionem Apostolis coram dictam pariter ad eos pertinuisse, qui post in electione Matthiae, praevio sermone Petri facta, erant praesentes. (6) Redimus ad nostrum relativum αὐτοῖς, cuius constructio cum verbo ὁμοῦς in casu tertio ansam nobis praebet leviter attingendi quaestionem, quae non parum excruciauit interpretes, videli-

delicet: utrum hæc phrasis reddenda: *visa sunt super eos*, sive, *in eis*, an, *visa sunt ab iis*, sive *apparuerunt illis*? Adeoque *an hæc lingue sunt visa vel in capitibus, vel in ore, vel in cœnaculo volitantes*? Communis patrum est existimatio, has linguas confedissee verticibus capitum Apostolorum. Ita enim Cyrillus Hierosol. (i) *sedit, inquit, super illos, ut novæ coronæ spirituales per linguas igneas imponantur capiti illorum*. Vestigiis eorum insunt multi recentiorum, quibus omnibus succinit Baptista Mantuanus, Monachus eruditus (k) ita:

*Visa etiam lingue ardentes volitare
per auras;*

*Et super ora virum volueri consi-
dere lapsu.*

Inde est, quod pictores linguas illas sursum flammantes, & pyramidali figura ex capite in acumen

men surgentes pingunt, quos eo nomine graviter perstringit Rohr, (1) hanc opinionem non alunde putans promanasse, nisi ex ignorantia ἐκλίψεως Hebræis perinde atque Græcis usitatæ, quæ ex membro sequente subjectum repetat. Scripsit autem Lucas: *Et vise sunt illis dispersitæ linguæ, tanquam ignis, ἐκαστῷ τε σeditque supra unumquemque eorum.* Hinc verbum singulare ἐκαστῷ quod alioquin aptissime ad linguas esse referendum videtur, ne constructioni quicquam officeret, multi ita interpretati sunt, ac si legissent ἐκαστῶν, quemadmodum variæ quoque versiones, uti Syra, Arabica & utraqve Fennica interpretatæ sunt. Quinimo testatur, Beza (m) in codice suo vetustissimo exstare ἐκαστῶν. Vel alio, nescio quo modo, se extricare faterunt: exempli loco sit Castalio,

qui ita habet: (n) *Mollius esset ignea lingua* (quam scil. ignis lingua) sed quia verbum sequens, quod ad ignem refertur, est singularis numeri, si dixissem *ignea*, aut *insederunt* fuisset dicendum, aut *insedit* ad nomen ignis referendum, quod in *ignea* tacite subesset; quomodo in *Johanne* dicitur *Diabolus mendax* & *ejus pater*, scil. *mendacii*: sic hoc loco dictum esset, *ignea lingua*, qui *insedit* scil. *ignis*: Sed id obscurius esset. En expositionem nimis coactam, duriusculam nimis! Alii rursus putant has linguas esse visas in ore Apostolorum, in quorum sententiam it *Valla* (o) dum ait: *Ego ad tollendam ambiguitatē sic trāstulissē; & vise sunt dispersita illis lingua, tanquā ex igne.* --- Nam cum in aliis tum in hoc quidam errant, quod putant ignis casus esse nominativi, & ob id sedisse ignem super capita eorum; cum dicatur de *Spiritu* quod *sederat* super eos. e-

rant

*rant autem lingua eorum & multiformis
 & velut ignea, ad significandum iati-
 onatum, quae lingua vocantur, vari-
 etatem: non ignea lingua super verti-
 ces eorum, ut quidam volunt. Tale
 quid legere licet apud Florum, (p)
 qui refert de Syro quodam Euno,
 quod scelesti fraude divinum mi-
 raculum sit mentitus, quippe qui
 in ore, addita nuce, quam sulfure &
 igne stipaverat, leviter inspirans,
 flammam inter verba fundebat. Mo-
 do laudatus Rohr (q) amplectitur
 sententiam Carpzovii, qui (r) as-
 serit Apostolos eodem modo, quo Mo-
 sem, radiasse in tota facie. Ut enim,
 inquit, ab Hebraeis וַחַדּוּת אֵשׁ pro
 flamma ignis adhibetur Es. 5. 24. ita
 γλῶσσοι πυρὸς nihil aliud sunt, quam
 flammulae quaedam scintillantes, a py-
 ramidali ignis forma ita dictae, quae
 extrema ignis flamma instar linguae
 projecta est. Omnes has jam re-
 censitas sententias conglomerat*

Crassius, iisque ita subscribit: ()
*Fuerunt flammulae quaedam quales sunt
 ignis, quae, ut probabile est, tum ex
 ore labisque eruperunt, tum in capi-
 tum verticibus insidere quasi vise sunt.*
 Alii flammulas hic indicari putant,
 easque linguam figuram repræ-
 sentantes, sed contendunt simul
 illas fuisse dispersas per totum cœ-
 naculum, & non minus ab aliis
 spectatoribus, mulieribus nim. &
 discipulis, quam ab Apostolis vi-
 sas. Nam in phrasi ἅπλοῦν ἑνὶς
 non esse fingendam elliptin præ-
 positionis in nec proinde reddendam
 illam: *vise sunt super illos, vel
 vise sunt in illis; sed, vise sunt illis,*
 aut potius, *vise sunt ab illis.* Quam
 verionem phrasis etiam nos pro-
 bamus: requirit enim hanc tum
 ipsa syntaxis, tum omnium N. Te-
 stamenti locorum harmonia, ubi
 verbum ἑνὶς i. nulpriam reperies
 dativo junctum, nisi per dativum,
 aut,

aut, maioris evidentiae ergo, per ablativum Latinorum sic exponendum. (c) Illa autem nobis planissima censetur sententia, si statuamus, linguas istas nihil aliud nisi stannulas quasdam linguarum figura emicantes, fuisse, quae primo quidem miraculi contuitu per cœnaculum volitantes sint visæ, sed dispersitæ jam & singulæ quasi singulis destinatæ, mox unicuique eorum insidere, & comam verticis lambere apparuerint. Rationibus hanc paulo inferius stabiliemus.

(e) Act. 1. 14. 15. (f) in Comment. ad Act. 1 (g) in Act. 1 p. 21. seq. (h) vid. Opus G. zeli Bibli. 11) Græch. 17. (k) libr. 6. Fast. (l) in Dissert. de Pictore Errante (m) vid. Synops. Crit. P. li ad h. l. (n) ad b. l. (o) vid. Bibl. Crit. l. c. (p) libr. 3. c. 1. (q) l. c. (r) in Dissert. De Nummis Misen Cornasum Exhibentibus. (s) Rhet. Sacr. p.

22. (t) confer Matth. 17. 3. 1. Cor.
15. 6. 7. 8. 8c.

§ V.

PROgredimur ultra ad ipsum
 objectum, quod feriebatur o-
 culos venerabilis collegii Aposto-
 lici, linguas puta dispersitas, quæ
 ab historico nostro *διχασμεναι*
γλώσσα, vocantur. Incertas no-
 minis *γλώσσα* origines hic repe-
 tere, nihil ad rem facit. Nos
 jam de notione solliciti observa-
 mus, esse hanc vocem *πολυσημιον*.
 Metonymice usurpatur de *sermo-
 ne*: quæ significatio etiam in
 versu hujus capituli 4:0 animad-
 vertitur. Metaphorice transfer-
 tur ad varia, quæ similitudinem
 quandam linguæ habent. Ita E-
 bræorum more Es. 5. 24 flamma
 dicitur lingua ignis; tum, quia
 instar linguæ se projicit: tum,
 quia consumit materiam admo-
 tam

tam, velut lingua apprehendit & dentibus mandendum applicat cibum. Sic eadem figura Latini terra longo arctoqve dorso in mare porrecta lingua dicitur: (u) immo quicquid aliud linguæ speciem refert, ut herba quædam, lingua bubula dicta. (x) Proprie denotat membrum illud corporis animati, quod sermonis instrumentum est nobis principale, Maxime ad significationem mediam hic attenditur. Vocabulum enim *lingua* ita crasse non est accipiendum, ut in proprio venditetur significatu, ut putat Thilo, fultus auctoritate b. Lutheri & aliorum. (y) Ita enim aut ipsæ venerandi illius confessus linguæ fuissent dispertitæ, aut diffisæ & ignitæ, quod est ἀλογοι & ἄπρονι: aut linguæ, in cœnaculo conspectæ, vere fuissent humanæ & carneæ, nescio unde sumtæ, certe in-

incongruentes ad repræsentandum vividissimum illum Dei Spiritum, qui œconomice unionem accidentalem, *παροχρηστικῆν*, semet eisdem adunarat. Primam significationem hic in sensum non venire, vel oscitans quivis videt. Remanet ergo linguas has ita vocari, ob nudam figuræ similitudinem. *Διασερζόμεναι* participium passivum verbi *διασερζω*, *divido, distribuo*: quod verbum gemina potissimum notione usurpatum occurrit. 1. quum aliquid *in partes divisum distribuitur pluribus*. 2. quum id quod unum esse debuit, *partibus suis distinet*. Altercantur vero inter se Philologi, cur hæ linguæ dicantur dispertitæ. Lambertus Bos statuit (z) eas cœlitus delabentes fuisse iunctas, delapsas autem se ita dispertiisse, ut singulæ super singulorum capita residerent.

Hanc

Hanc in rem observat passivum
 διαμερίζουσαι hic sumi reciproce
 pro διαμερίζουσαι ἑαυταῖς; & pronomen
 αὐτοῖς æque respicere participium
 διαμερίζουσαι, ac verbum
 ὠφθησαν, ut sensus sit: ὠφθησαν αὐ-
 τοῖς γλώσσαι διαμερίζουσαι ἑαυταῖς αὐτοῖς.
 Eadem sentire videtur Syrus sic
 vertens: *que se dividebant.* Sed
 multis verisimilius est has linguas
 ideo dici dispersitas, quod lecti-
 les apparuerint & multifidæ, par-
 te inferiore concorporatæ, supe-
 riore vero ob agilitatem divisæ,
 quales quibusdam esse serpenti-
 bus dicunt, sicut chersydro, de
 quo ita canit Vates Mantuanus:
 (a) ---- *linguis micat ore trifurcis.*
 Qualis etiam videatur flamma,
 vel nullo vento agitata, sua spon-
 te celerrime se movens & vi-
 brans. Eo videntur, post alios,
 nostri interpretes inclinare, qui
 habent Sveth. *sönderdelada/ Finn.*
 wjs

vellest. Ex junco tamen, nisi valde fallimur, funem ne-
 ctunt, qui huic assertioni lucem
 scenerari conantur ex historiola,
 quæ legitur apud Diodorum Si-
 culum (β) de insulæ cujusdam a
 Jambulo inventæ incolis, hoc
 modo: *Divisam linguam natura de-
 dit (eis), qua scinditur in inferiori
 parte, ut a radice duplex esse videa-
 tur. Ita varia utuntur loquela: ut
 non solum voce hominum loquantur,
 sed avium diversarum imitentur can-
 tus. Quod vero videtur admirabi-
 lius, una cum duobus hominibus per-
 fecte simul tum respondendo tum di-
 sputando loquuntur. Una enim lin-
 guæ parte uni loquuntur, reliqua al-
 teri. Nam tota hæc narratio fi-
 ctam redolet fabulam. Erasmus
 vero utramque sententiam con-
 jungere tentat: *Potest, inquit,
 (γ) geminus intelligi sensus, ut vel
 accipiamus ipsas linguas fuisse secti-
 les,**

loc., vel ut intelligamus eas de caelo
delatas, sese in singulos discipulos
fuisse dispersitas. Ceterum no-
 stram jam mentem supra aperui-
 mus. Scilicet linguæ istæ non
 disiectæ singulæ & diffusæ, sed
 omnes tantum mutuo sejunctæ
 apparuerunt: i. e. non continua
 flamma in ædificio ardere est vi-
 sa, sed in plures flammulas, lin-
 guæ specie scintillantes, disparti-
 ta, quarum singulæ integræ a sin-
 gulis divitæ, suisque objectis dis-
 tributæ conspiciebantur. In ea
 nos sententia confirmat proprie-
 tas verbi *διαιρέσις*, quippe cujus
 hæc formalis notio ususque fre-
 quentissimus est de dividenda ita
 & distribuenda re. Illa vero dissi-
 dendi significatio & rarior est, &
 præterea ægerrime ad hujusmo-
 di res cohærentes quidem, sed a-
 liqua sui parte sectiles multifidas-
 que, trahi potest. Deinde quod
 ad

ad sequens verbum *ἐξ-ἑστίν* attinet, qui constructionem eius ellipsi illa, quæ subjectum ex sequenti membro reperit, explicare conantur, magis eam implicant. Nam regula illa Grammaticorum tunc valet, quum eadem orationis serie servata, propositio posterior subjectum commune eodem i. e. recto exhibet casu, ut sensus legenti sine difficultate se offerat. Nunc autem diversissima sequitur constructio diversi casus, de cuius ad præcedens membrum relatione lector vix divinare poterit. Ne dicam insolens esse, ejusmodi phrasin de actu Spiritus divini legere. Nos vero sensum multo planiorem fore existimamus, si naturali ordine subjectum a præcedenti membro repetatur. Et ne quis numerorum diversitatem obstare putet, cogitet Lucam hic loquutum esse more Ebraeo-

bræorum, quibus ejusmodi numerorum enallage in partitionibus est familiaris, ut nomini plurali verbum respondeat singulare, quod ostendit, singula contentorum sub nomine esse seorsim in eo actu intelligenda. Similiter jam linguarum flammantium singulas seu quamlibet sedisse & suum occupasse subjectum indicat phrasis. Haud dissimilis enallage nominis occurrit Rom. 14. 20. Immerito itaque male accipitur ac repudiatur veterum de hoc miraculo sententia. Placuit autem Spiritui Sancto descendere, non in unius tantum linguæ symbolo, sed in pluribus linguis dispersitis, quo digito quasi monstraret *πῶς ἔστιν* Apostolorum. Atque ita distributio linguarum, quæ in Babel (δ) erat *μίσχρα* & medium homines dispergendi, facta est *χάεσθα* medium.

diumque congregandi homines
cunctarum linguarum in unita-
tem fidei.

(u) *vid. Comment Cesaris de Bell. Gall. libr. 3. x. conf. Plinii Nat. Hist. libr. 24. cap. 19.* (y) *in dissert. de Linguis Ignitis* (z) *in Exercitat. p. 07.* (a) *Georg. 3. vers. 439.* (b) *Rer. Antiqu. libr. 2. c. ult.* (γ) *l. c.* (d) *G. n. II. v. 7. 8. 9.*

§. VI.

Fuerunt hæ linguæ præterea
ὡς ἢ πῦρ tanquam vel instar i-
gnis, seu, igni similes, ut vertit
Varablus; (z) sive, ut mavult Pi-
scator, *quasi ignea*: quæ versio
usque adeo displicet Erasmo ut
amphiboliam, quæ nulla tamen
hic apparet, vitaturus, eandem
reiciat, & reddat, *velut ex igne*
(z). Particula *ὡς ἢ* ex *ὡς* & *ἢ*
composita, interdum *indubitata*
certitudinis est nota, ut Joh. 1 14.

ἰθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς
 μονογενοῦς ὡς πατὴρ, *vidimus gloriam*
ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre;
 h. e. Paraphraste Osiandro, (η) *vi-*
dimus in ipso eam majestatem & po-
tentiam, qua testabatur eum esse u-
nigenitum & coessentialem sempiterni
Dei filium. Nonnunquam ad tempus
 & numerum refertur, & tum con-
 jecturali sensu est *circiter*, ut Matth.
 14. 1. Luc. 9. 28. & alibi. Fre-
 quentissime est adverbium *simili-*
tudinis, ut Matth. 3. 16. & 28. 3.
 Marc. I. 10. Luc 3. 22. Joh. I. 22,
 aliisque locis. Prima significatio
 arridet iis, qui verum hic fuisse
 ignem contendunt, cum Deus
 Φαντάσασθαι ludere non soleat. De
 altero significatu huc applicando
 nemo, quod sciam, cogitavit.
 Tertium autem Philologorum
 non pauci suo calculo adproba-
 runt. Sic enim Cornelius a La-
 pide, (θ) *videtur, inquit, ignis*
hic

hic similitudinarius fuisse aër, aut vapor densior, cui Deus indidit lucem roseam & rubeam instar ignis, in speciem lingue conformatus, ita ut videretur esse lingua ignea. Nos quidem non Quærgoua ullum aut lusum oculorum, sed vere hic fuisse ignem, quemadmodum vere adfuit tonus, asserere non dubitamus. Ignem tamen non communem neque in naturali suo statu, quomodo sine nutrimento subsistere non potuisset; sed miraculo & præter naturam excitatum ac sustentatum, qui, negotio confecto, persimili disparuit modo atque ignis in rubo ardens, & columna ignea in deserto, qua duce & auspice Israelitæ in terram sanctam contenderunt. Observat Thilo, (1) Deo τεισευγισω olim admodum fuisse familiare, ut igne ad præsentiam suam mortalibus declarandam uteretur; & con-

testa-

testatum id facit variis scripturæ
 exemplis: ex abundanti citat dis-
 sertationem Abarbanelis ad E-
 xod. 40. in qua ostendatur eun-
 dem Deum Sanctissimum dici a
 sapientibus Judæorum אור מוחלט
lucem absolutam אור קרמן *lu-*
cem primam b. e. eternam אור צה
lucem nitidam אור מצומצם *lucem*
splendidissimam, quia nomen lucis,
 præ ceteris omnibus, naturam e-
 jus exprimere visum esset: & ele-
 gans hæc inter Deum & ignem
 adferatur comparatio: quemadmo-
 dum in luce solari & ignea præter illu-
 minationem, que opus est longe præ-
 stantissimum utilissimumque, etiam in-
 venit combustio & consumptio, qua
 est quasi pessimum & perniciosum: sic
 Deus Opt. Max. est lux & illuminans
 vitam, existentiam, omneque bonum
 in creaturas infundens pro sua gratia
 & misericordia: Sed simul etiam ab
 ipso procedunt, prout justum & æ-
 quum est, pœna, combustio & consumptio.

ad instar consumptionis ignis, in eos, qui eam promeruerunt. Ex quibus omnibus exsculpit, solenne fuisse Deo omni ævo, per ignem præsentiam suam testificari. Mirari itaque non subit, quod reverenda corona Apostolica per linguas igneas acceperit Spir. Sanctum, non aliter, atque Esaias olim accepit per carbonem ignitum, quo purgata erant labia ejus, Es. 6. (κ) Cur vero Spiritus Sanctus in linguis igneis, & non in specie columbæ, in qua in Christum baptizatum descendit, aut quapiam alia visibili forma nunc apparuerit, juxta cum ignarissimis scimus; nisi hac ignis figura indicare voluerit, se rudes illos piscatores eorumque doctrinæ addictos, quoad intellectum illuminaturum, quoad voluntatem & vitiosos affectus purgaturum, ut toti pio ferverent zelo & amore mutuo calerent. Ἐπειδὴ τῆ

πύρος τὸ ἐν Φωτίζειν, verba sunt Phi-
 lonis ad decalogum, fide Gro-
 tii (λ) hic apposita, το δὲ καίεν
 πεφυκεν, οἱ μὲν τοῖς χρησμοῖς ὑξάντες
 εἶναι καταπυθεις ὡς ἐν ἀσκήῳ φατὶ τὸν
 οἰεὶ θεοῖον βιώνεται τὰς νύκτας αὐτὸς
 ἀστὲρες ἔχοντες ἐν ψυχῇ Φωσφορέντας.
 ὅσοι δ' ἀφησιαστὴ καύουσι καὶ κατακαυ-
 ῶμενοι διαπλῶσιν ὑπὲρ πάντων ἐνθὸν ἐπιθυ-
 μιῶν, αἱ φλογὸς τρόπον πορρήσασσι τὸν
 σύμπαστα πᾶν ἔχόντων βίου. Commem-
 morare hic juvat fabulam illam
 Judæorum (α) qua tradunt, Rab-
 bi Iochananem Saccai filium, cum
 discipulis suis aliisque eruditis,
 petiisse cœnaculum superius, &
 ibi legem resque sacras tra-
 ctasse, donec ignis totam am-
 biret domum, ratione non abli-
 mili atque factum est in promul-
 gatione legis Sinaitica. Scil. hæc
 fabula ab ipsa hac historia, quam
 Lucas de linguis ab Apostolorū
 cœtu conspectis consignavit, ar-

repta, & Judæorum livore in ipsorum doctores translata videtur. Vides, quam nullus liber usque adeo sit malus, ut non aliqua parte profit.

(s) ad b. l. (ζ) l. e. (η) vid. Nat. ejus ad b. l. (θ) Comment. in Act. Apost. cap. 2. p. 65. ubi alias quoque congeffit rationes, sed tales, quæ censuram non sustinent. (ι) l. c. (κ) Verba sunt Vatabli l. c. (λ) vid. l. e. (μ) exstat in Juchasin f. 23.

§. VII.

VEla contracturi, tandem de miraculi hujus adjuncto cō-
 sequente pauca dicemus, quod
 textus sacer ita describit: καὶ ἐ-
 πλήθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καὶ
 ἔρξαντο λαλεῖν ἑτίραις γλώσσαις, καθὼς
 τὸ πνεῦμα εἰδίη αὐτοῖς ἐπιφθίγγειναι.
 Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto,
 ceperuntque loqui aliis linguis, prout
 Spiritus dabat eloqui illis. Glassius
 inchoativum hoc ἔρξαντο λαλεῖν,

accipit completive, & exponit simpliciter, *locuti sunt.* (v) Nec inficiandum est eam hujus vocis notionem alibi occurrere; hic tamen cur a nativa vocum notatione recedamus, non videmus. Tunc enim primum ἐπίσκις γλώσσαις i. e. κρηναῖς, ut exprimit Marcus [ξ] i. e. *novis* quas prius non calluere, uti inceperunt. Bene idcirco reddidit Syrus: *inceperunt loqui* לְשׁוֹן לְשׁוֹן ה. e. *diversis linguis.* cum quo tacit Drusus (o) sic exponens: *eunē primum locuti sunt.* In controversiam hic venit, *utrum hoc miraculum fuerit in sodalitate Apostolico, an in auditoribus?* Quidam hos Galilæos (π) una tantum lingua i. e. vernacula Neo Ebræa, quæ non admodum procul a Syriaca abiit, locutos opinantur; sed intellectos tamen miraculose a variis variarum linguarum gentibus. Ho-

tum in numerum merito refer-
 tur ex veterioribus Cypri-
 nus: (c) ex recentioribus Eralmus (c) &
 Salmasius, qui ita scribit: (τ)
 Mirabuntur Greci, qui aderant, in
 ea Galileos a se intelligi, quasi Gre-
 ce loquerentur. Similiter & Parthi,
 Medi, aliarumque nationum homines,
 haud secus, quae ediffertabant, intel-
 ligebant, ac si Parthice & Medice
 conloquerentur, aut ea lingua, quam
 quisque eorum callebat. Contra hos
 veniunt, ex primævis Greg. Na-
 zianzenus (υ), ex junioribus tot,
 ut numerum vix inire possis. Hos
 prioribus esse præponendos omni-
 no censemus. Non enim hic di-
 citur; ἤξευον ἀκρίβειν, nec λαλῶσι
 αὐτοὶ, ἀκρίβειν ἡμῶν, ταῖς ἡμετέροις
 γλώσσαις, sed ἤξευον λαλεῖν, & ἀ-
 κέριεν λαλῶντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέροις
 γλώσσαις. (ϕ) Proinde non in au-
 dientibus, sed in loquentibus hoc
 fuit miraculum. Accedit, quod
 donum

donum linguarum Apostolis erat promissum, (x) tanquam ad faciendum Evangelii præconium valde necessarium. Non enim tantum erat illis loquendum, sed & aures iis præbendæ, qui ex eis quidpiam quærere vellent. Transibimus amplissima Pauli testimonia (ψ), addentes etiam hoc: Si Apostolorum caterva non est locuta aliis linguis, cur ebrietas insimularentur potius, quam Judæi, qui ea audirent, quæ non dicerentur? Objicit Erasmus, eundem hominem eodem tempore diversis uti linguis implicare contradictionem. Sed monstrum fugiens in monstrum incidit. Nos ab utroque nobis cauturi, ita rem concipimus esse actam: unus Apostolus uno tempore unam rem non diversis effutiebatur linguis, sed quivis alloquebatur quosvis patria lingua successive, quod

quod contradictorium non est. Plura qui desiderat, consulat Castellionem. (a) Si jam quis quærat: *quid locuti sunt?* illi hæc parata est, responsio: non levia & inania, sed ἀποθρήγμαται, sententias graves & illustres, dictaque, virtutem spirantia, quibus auditores καταύχουσαι τῇ καρδίᾳ, *comprehendi sunt corde.* Id enim vult verbum ἀποθρήγασθαι, quod de Prophetis usurpatur 1. Par. 25 v. 1. & a LXX. interpretibus pro *εὐχρησάτω* scaturivit, ponitur Ps. 119 v. 171. adeoque abundantia rerum & verborum, qua Spiritu pleni cære non potuerunt, innuitur. Verbo: τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ, v. 11. *magnifica Dei opera* eloquebantur. Jam adeo sub manu crevit labor, ut finem illi libenter imponeremus, nisi Salmasius (a) nodum solvendum nobis objecisset, cōtendendo, donum linguarum per

modum actus transeuntis datum esse cœtui Apostolico, his verbis: *Donum hoc linguarum non erat perpetuum, nec ultra illum diem durabit, nec nisi sedentibus super eos linguis; nam ablatis linguis cessavit miraculū. Alioqui quid opus habuisset Petrus Græcarum litterarum interprete, quem patres omnes ipsi assignant, nempe Marco?* Inanis est illa de interpretibus Apostolorum ab eo facta postulatio. Salvo tanti viri honore statuimus donum linguarum per modum *habitus infus* sancto illi confessui esse datum. Alioquin illis vix plus quã ceteris mortalibus fuisset delatum. Verum evidens satis testimonium perhibet Paulus de se & aliis 1: Cor. 14 5, 6, 18. etc. Quid? quod verbum *ἐκζητῶ*, quod de igneis linguis tanquam symbolo externo prædicatur, significat, Spiritum Sanctum cum donis suis miracu-
 losis

loſis poſtmodum jugiter penes eos, in quos deſcenderat, manſiſſe. Obtinet enim hæc hujus verbi ſignificatio non raro. (b) unde & Grotius ita in hunc locum *παραφραſει*: Significabat hæc ſeſſio perpetuo illis hoc donum ad futurum, quoties negotium ipsis eſſet cum gentibus lingue alterius. Prophetis prophetia rara aderat, cum Deus vellet, neque certi erant Prophete, quando eam eſſent habituri. Exempla habemus in Nathane, Samuele, Eſaia. Sic meletema noſtrum quaecumque ad umbilicum duximus, ergo manum de tabula tollimus, devote accinentes:

*Gloria ſit Patri, ſit nata gloria
Sancto*

*Gloria Spiritui, Triadi ſit gloria
ſacræ.*

ΩΝ

(.) *Grammat. Sacr.* p. 237. (Ξ)
cap. 16. 17. (ο) *Comment. ad h. l.* (π)

ita enim vocantur Act. 1. 11. & 2. 7.
 (ε) in Sermone de Spir. S. p. 475.
 109 (ς) ad h. l. (τ) de lingu. Helleni-
 stica qu. 6. (υ) in Orat. Pentecost. p.
 267. (θ) Act. 1. 11. (χ) Marc. 1. 7.
 (ψ) quae ex 1. Cor. 12. 10. 28. 3. &
 1. 2. peti possunt. (ω) qui fuisse hoc
 idem exponit in Comment. ad h. l.
 (α) in W alao (β) ita Matth. 4. 16.

Ἐ δὲ Ἰσοπάτω Κυρ. Μιχαὴλ Ουανοῖω, πρὸς
 τῶν γλασσῶν πνεύματι ἀξιωματικῶς διαλε-
 γουμένω, πρὸς Φώτισι σχεδία.

Τὸ πάλιν καλῶς ἐστὶν ἔθθθ. παιδείας
 τῆς ἡλικίας εὐχεθαι ἵνα τὰ εὐ-
 λυχῆ εἰς τὰ ἐγχειρήματα εὐδόμενα.
 Αὐτὸ ἰδοῦ ποῖον σοι, εὐδοξία τε κύριε καὶ
 Φίλοι ἐξείρετε, ὠθίζει με ἡ εὐνοια καὶ
 ἀγάπη σαυτῆς εἰς ἐμὲ μεγάλη. ἀλλὰ πρὸς
 εὐσσοτέρω με εὐφροσύνην σπουδαίω σοι
 τῆς εὐτυχίας καὶ προκοπῆς καὶ κρυψτε-
 ρας τῆς ἀρετῆς, ἥ τις κόσμικὴ ἐστὶ τὸ
 μεγα τῆς σαυτῆς παιδείας. Εὐχόμεαι καὶ
 πάλιν εὐχεσθαι, ἴδω τὸ μέγιστον αὐτὸ
 ἰδοῦ σοι χαρίζεσθαι, ἵνα τῶν γεράτων, ὡς
 ἡ ἀρε-

ἢ ἀρετῆ καὶ παιδείας εὖ ἀξία ἐστὶ, βρα-
δείως ἐπιτυχάνης.

συγχαίρων ἕπας διὰ βραχείων
ἔγραψα

ISAAC POLVIANDER

S. F.

VIR JUVENIS

*Multa doctrina virtutisque laude Orna-
tissime, Clarissime Domine Candidate*

MICHAEL WANONI,

Auctor - Respondens perstrenue,
Fautor honorande, Civis amande,
Amice intime.

תמיד אהי להג הרבה מאד ישר
בעיניך לכן יסור אותך רב על כן
גם תקח בקצור ערת ארת אורח
רענן עקב יגיעך כי על טוב
שכלך מודעי ששתי בכר לבי
וברנת בפשי כמו הוספתי וזר
גם מחר לך אלחים לטוב
ויהי בעם יהודה אלחים עליוך
ומעשי יודך וכוונן עליוך עד אשר
חיות ואחרון כבוד והדר
בשמים יעטך והיירת ורכית

Ita gratulabundus L. Mz

adposuit

Jeremias Lundvijk.

Cum Clarissimus Candidatus

Dn MICHAEL WANONIUS,
De **LINGVIS IGNITIS** disputa-
rurus Lyceum Aboente conscen-
deret, hac acclamatione allusit.

Plaudite nunc Heliconiades cantusque
ciere;

Pandite jamque vias Parnassi Numina
docta.

Vester enim socius, viridis quem tempora
laurus

Pra meritis redimit virtutum laudibus
amplis,

Latus conscendit rutilantia culmina Pindi,
IGNIPOMAS LINGUAS, queis Spiritus
ille beatus

Fulgens apparuit cælo quoniam auodenis,
Cum reputat docta solito sibi more Miser-
va.

Crena mea est tanaem pergit gratari er
hiscæ:

Multijugis auferet donis Te Rector Olympi!

Carolus M. Rydeen G. F.
Satracundensis.

Herr MICHAEL WANONIUS

Hvad är för ett beröm, det siort
 Nu åter om Ehr wårder spört,
 Af lärden wett och snille,
 När i en *Pallas* trogen Wån
 Här träden wadert fram igen
 Uti des lag och gille

Nu fins at all Ehr lefnad I
 Ett hafwen sorglöst lämnat I
 Wanbruk och tom till spillo:
 Men twårt om den, med ömhet stor
 Användt som Edert wård, jag tror,
 Det lärre mig alt illa.

Ehr lärdom är re'n nog bekänd
 Hoos dem från början och til änd,
 Som godt em Ehr bejaka:
 I han och redan heder sådt
 För Eder möda I utstådt,
 Och i Ehr dagar wakat.

En skärdes Ehr en frans till lön
 Til öfwerflöd af lager grön,

Som

Som gifwa skall tillkiänna
Ut I på dyade-banen wid
Ha'en segrat uti all Ehr tid
Och så fådt lönen thenne.

Med then jag önskar Ehr, min wän,
Ut I som Phoebi egen Erwän,
må lyckligen bli lönter
Och niuta så den förmån rar
Som Eder dygd Ehr wärfwat har;
Och at I sidst bli krönter

Med Crona utaf Himlens Gud,
Och kiadas så tå med then strud,
Som Gud Ehr sielf bereder:
Ut iher så skina utan men
Lit såsom solen klar och ren
Det är jag hiertligt beder.

C. Bange A. F.
Bor. Fen.

Hr. MICHAEL WANONIUS

Hywin oppenen Eronsa **LUPJOSIEM**
RJEEJSEÄ miehulifest edes wasia. si.

JOs nyt ajun ajatella
Laidais, lie en kütessellä
Maan must, Herras oppenutta,
Umuis cauneis castanutta:
Sanat selwät sow kielis,
D. is opin ihmette is,
Eun ydt päiwät yhtenänjä
Kilwoitel' en Kirjoisansa,
Jalon juomala Jumaan
Käsitte i Taik wailan,
WANONJUS arwan wacainen,
L. wais cais ta tawainen,
Lullige **LUPJOSIEM RJEEJSEÄ**,
Joilla muinen miesten mielet
Lulit laidot taitamahan,
Editä tuumi puhumahan.
Uuran seinisä sanansa
Eunlu anda lemmen cansa.
Hänelle stis Herras suuri
Anda Erunun palcaz juuri,
Laurin puusta lohtawassa.
Wihdon wie hånd jurun maassa
Tuonne Taimahan talohin,
Jhanin Jlo. salihin.
Yota toiwotta todella
Hartaalla sydän halulla.

Juhana Juhanan poika
Haberfeld.